

juli 2026

**Evaluatie van de
wetenschappelijke
missie van de
Koninklijke
Maatschappij voor
Dierkunde
Antwerpen (KMDA)**

Managementsamenvatting

juli 2026

Evaluatie van de wetenschappelijke missie van de Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde Antwerpen (KMDA)

Managementsamenvatting

Tomas van den Broeke (tomas.vandenbroeke@technopolis-group.com), Sieme Gewald, Thibault De Weerd, Geert van der Veen

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	3
Achtergrond	3
Evaluatie	3
Activiteiten	4
Personeel en werking	5
Conclusies van de evaluatie (ex post)	5
Conclusies van de evaluatie (ex ante)	6
Aanbevelingen voor KMDA-CRC	7
Aanbevelingen voor de Vlaamse overheid	9
Aanbevelingen voor de Vlaamse overheid en KMDA-CRC	9

Managementsamenvatting

Achtergrond

De Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde Antwerpen (KMDA) werd in 21 juli 1843 gesticht en is de eerste en oudste dierentuin van België. Het heeft dierentuinlocaties in hartje Antwerpen en op het landgoed Planckendaal bij Mechelen, en bezit sinds 1952 het natuureservaat De Zegge, wat in 2014 tot een Natura 2000-gebied is aangewezen.

De missie van KMDA luidt “een bijdrage leveren aan het wereldwijde behoud van dieren en hun biotopen door een combinatie van educatie en ontspanning voor het grote publiek en door deelname aan zowel toegepast als fundamenteel onderzoek en kweekprogramma's”.¹ KMDA ontvangt sinds 1985 structurele publieke financiering van de Vlaamse overheid voor het geheel van haar opdrachten². Sinds 2002 ontvangt KMDA ook een specifieke subsidie voor haar wetenschappelijke missie via vijfjarige convenanten³. Deze convenant tussen de Vlaamse overheid en KMDA vormen het centrale beleids- en financieringsinstrument dat de samenwerking tussen de Vlaamse overheid en KMDA structureert wat betreft de wetenschappelijke missie van KMDA⁴.

Het convenant voor de periode 2022-2026 betreffende de wetenschappelijke missie van KMDA bevat drie strategische doelstellingen die richting geven aan deze missie:

1. Het verrichten, promoten en faciliteren van fundamenteel en toegepast wetenschappelijk onderzoek op dierentuinpopulaties en dierenpopulaties in het wild en hun leefomgeving.
2. Het streven naar geïntegreerde soortenbehoudsacties op basis van wetenschappelijk onderzoek en kaderend binnen de “One Plan Approach”.
3. Het onderwijzen, informeren en inspireren van het brede publiek, de overheid en andere belanghebbenden en het opleiden van toekomstige generaties onderzoekers en conservatiebiologen.

Het convenant voorziet hiervoor jaarlijks een subsidie van 1,2 miljoen euro voor KMDA.

Evaluatie

Volgens het decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie van de financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid (hierna W&I-decreet genoemd), dient de Vlaamse Regering erop toe te zien dat de activiteiten die de vzw KMDA uitvoert met de subsidies die haar voor wetenschappelijk onderzoek worden toegekend, vóór het verstrijken van het lopende convenant geëvalueerd worden aan de hand van de strategische en operationele doelstellingen en indicatoren die vastgelegd zijn in het convenant.

De aldus voorziene evaluatie 2026 van de wetenschappelijke missie van KMDA werd uitgevoerd door Technopolis BV⁵ in de periode december 2025 – juni 2026 en beoordeelt de

¹ Samenwerkingsovereenkomst tussen de Vlaamse Gemeenschap en de vzw KMDA 2022-2026.

² Deze financiering is verankerd in het decreet van 30 mei 1985 betreffende de subsidiëring van de vzw Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde Antwerpen en wordt geregeld via vijfjaarlijkse samenwerkingsovereenkomsten tussen de Vlaamse overheid en KMDA.

³ Deze subsidie vindt haar grondslag in het decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie van de financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid.

⁴ Deze convenanten worden beheerd door het Departement werk, Economie, Wetenschap, Innovatie en Sociale Economie (WEWIS) dat ook instaat voor het beheer en de controle van de subsidie voorzien in het convenant.

⁵ Deze evaluatieopdracht werd via een aanbestedingsprocedure en op basis van het opdrachtbestek getiteld “Specifieke opdrachten in het kader van de evaluatie 2026 van de wetenschappelijke missie van de Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde Antwerpen” met nummer WEWIS-2025-10, toegekend aan Technopolis BV.

prestaties van KMDA wat betreft de wetenschappelijke missie en dus ook het onderzoek en dit zowel ex post als ex ante.

Bij de uitvoering van deze evaluatie werden volgende methodes ingezet:

- Deskstudie
- Interviews
- Bibliometrische analyse door ECOOM^{6 7}
- Financiële analyse
- Internationale vergelijking
- Horizonverkenning (systeemblik)
- SWOT-analyse
- Integratie van de bevindingen, conclusies en aanbevelingen van een panel van internationale experts die ter plaatse een eigen evaluatie uitvoerden.⁸

De evaluatie werd door een stuurgroep, samengesteld en voorgezeten door het Departement WEWIS. De rol van de stuurgroep was zowel het bewaken van de kwaliteit als de voortgang van de evaluatie, evenals erop toe te zien dat de uitvoering van de opdracht resulteert in concrete aanbevelingen.

Deze managementsamenvatting geeft een overzicht van de belangrijkste evaluatieresultaten en eindigt met de conclusies en met aanbevelingen voor zowel KMDA/KMDA-CRC als voor de Vlaamse overheid. Voor de details van de evaluatie verwijzen we naar het hoofdrapport ter zake.

Activiteiten

De wetenschappelijke missie van KMDA wordt hoofdzakelijk uitgevoerd door het "Centre for Research and Conservation" (CRC) van KMDA (KMDA-CRC). KMDA-CRC voert een breed spectrum aan fundamenteel en toegepast wetenschappelijk onderzoek uit enerzijds gericht op het verbeteren van de praktische dierenzorg en het welzijn van de dieren, en anderzijds op het ondersteunen van het duurzaam beheer van populaties dieren, zowel in dierentuinen als in het wild. Daarbij verricht KMDA-CRC zowel onderzoek in KMDA's eigen dierenparken en in

⁶ ECOOM is het Expertisecentrum voor Onderzoek en Ontwikkelingsmonitoring van de Vlaamse Gemeenschap en is een interuniversitair consortium met deelname van alle Vlaamse universiteiten. ECOOM heeft als opdracht een consistent systeem van O&O- en innovatie-indicatoren te ontwikkelen voor de Vlaamse overheid. Zie ook ecoom.be.

⁷ ECOOM Impakt maakt deel uit van ECOOM en heeft ook een analyse uitgevoerd van de maatschappelijke en beleidsmatige impact van (onderzoekers van) KMDA-CRC. Deze analyse was een pilootproject en was gebaseerd op de data beschikbaar in de Overton-databank. Omwille van de beperkingen van deze databank en dit zowel inhoudelijk als wat betreft de geografische herkomst van de data, is aan de eigenlijke analyse door ECOOM Impakt een beoordelingstraject voorafgegaan dat onder meer geleid heeft tot een reductie van de data en een kwaliteitsbeoordeling ervan. In het geval van KMDA-CRC hebben de werkzaamheden ertoe geleid dat er onvoldoende gegevens ter beschikking waren om onderbouwde uitspraken te doen over hogervermelde impact van KMDA-CRC. Het rapport van ECOOM Impakt ter zake is beschikbaar en opvraagbaar bij het Departement WEWIS.

⁸ Het panel bestond uit prof. dr. Marcus Clauss (Clinic for Zoo Animals, Exotic Pets and Wildlife, University of Zurich), prof. dr. Jörns Fickel (Leibniz Institute for Zoo and Wildlife Research, Berlijn), Constanze Mager (Koninklijke Burgers' Zoo, Arnhem) en dr. Christoph Schwitzer (Dublin Zoo; Chair van de European Association of Zoos and Aquaria, EAZA).

het eigen natuurterrein De Zegge, als internationaal, bijvoorbeeld met de projecten BioBrasil⁹ in Brazilië en LuiKotale¹⁰ in de Democratische Republiek Congo (DRC).

Het onderzoek van KMDA-CRC is georganiseerd in vijf onderzoeksthema's: Animal Welfare; Primate Ethology, Evolution and Psychology; Population Viability; Wildlife Ecology & Conservation; en De Zegge. Veel van het onderzoek is interdisciplinair en veel KMDA-CRC-onderzoekers zijn betrokken bij verschillende van deze onderzoeksthema's.

KMDA-CRC zet zich in om de maatschappelijke impact van haar onderzoek te maximaliseren door in te zetten op training van lokale medewerkers en betrokkenen bij haar internationale onderzoeksprojecten en op publieksgerichte activiteiten.

Personeel en werking

Het aantal werknemers van KMDA-CRC steeg tijdens de huidige convenantsperiode van 8,65 VTE naar 12,40 VTE (2025). Dit team werd tijdens de periode 2022-2025 verder aangevuld met een groep van gemiddeld acht postdocs en doctoraatsstudenten. Daarnaast dragen er per jaar tot ruim 40 bachelor- en master studenten bij aan onderzoeksactiviteiten van KMDA-CRC. Ook werken er op de projecten van KMDA-CRC in het buitenland nog diverse medewerkers (die niet op de payroll van KMDA staan).

De belangrijkste bron van inkomsten ter ondersteuning van de wetenschappelijke activiteiten van KMDA-CRC is de basisfinanciering vanuit het Departement WEWIS (1.175.000 euro in 2022, 2023 en 2024; 1.206.000 euro in 2025 en 2026). De basisfinanciering fungeert als hefboom om externe financiering aan te trekken. In 2025 was deze externe financiering het hoogst (705.384), in 2023 het laagst (366.006 euro).

Conclusies van de evaluatie (ex post)

KMDA heeft haar wetenschappelijke missie in de huidige convenantsperiode doeltreffend uitgevoerd. De streefdoelen van de jaarlijkse kritieke performantie-indicatoren (KPI's) werden telkens behaald in de periode 2022-2025 en zullen zeer waarschijnlijk ook in 2026 behaald worden¹¹. De meeste aanbevelingen die ten aanzien van KMDA-CRC bij de vorige evaluatie van 2021 werden geformuleerd, zijn opgevolgd. KMDA-CRC's wetenschappelijk onderzoek bevindt zich op een hoog niveau en is leidend ten opzichte van andere dierentuinen en zoölogische onderzoeksinstellingen in Europa. KMDA speelt een belangrijke rol in diverse vooruitstrevende onderzoeksinfrastructuren en publiceert in *top journals*. KMDA's onderzoeksprojecten hebben een belangrijke impact op lokale en internationale natuurconservatie (bv. bonobo's in de DRC en goudkopleeuwaapjes in Brazilië). Regionale conservatie vindt plaats binnen De Zegge. In 2023 startte KMDA-CRC haar wetenschappelijke monitoring in dit gebied. Door gedegen onderzoek en veelvuldige interactie met beheerders, is beter natuurbehoud gerealiseerd, en zijn inzichten opgedaan die gecommuniceerd zijn naar en toegepast worden door andere stakeholders. Diverse Vlaamse en internationale subsidies zijn binnengehaald voor het onderzoek in De Zegge. KMDA communiceert haar kennis effectief naar het wetenschapsdomein en informeert beleidsmakers middels (onder meer) EU-projecten en ad-hoc-contacten. KMDA-CRC leidt veel studenten op. De communicatie naar het bredere publiek en dierentuinbezoekers is momenteel echter suboptimaal ingevolge de gebrekkige wisselwerking tussen KMDA-CRC en de overkoepelende pers- en

⁹ Onderzoek naar de ecologie van goudkopleeuwapen en de factoren die invloed hebben op de overlevingskansen van de soort.

¹⁰ Onderzoek naar sociale relaties tussen bonobo's, hun voortplantingspatronen en voedingsgedrag, en gezondheidsmonitoring in bonobogemeenschappen.

¹¹ KMDA moet hierover pas tegen eind april 2027 over rapporteren en over 2026 konden ter zake geen uitspraken worden gedaan in het kader van deze evaluatie.

communicatiedienst. KMDA-CRC zet met haar sterke reputatie binnen de dierentuingemeenschap Vlaanderen op de kaart als een hub voor toponderzoek.

Valorisatie is een belangrijk aandachtspunt, mede gezien de beleidsdoelstellingen van de Vlaamse overheid op het vlak van onderzoek, ontwikkeling en innovatie (O&O&I). KMDA-CRC draagt actief bij aan Vlaamse doelstellingen rond Open Science via de Distributed System of Scientific Collections (DiSSCo) infrastructuur en de European Association of Zoos and Aquaria (EAZA) BioBank, en aan het aantrekkelijk maken van STEM bij jongeren via talrijke publieks- en jongerenactiviteiten. Ook ondersteunt KMDA-CRC het Vlaamse dierenwelzijnsbeleid en draagt ze bij aan Vlaamse en internationale beleidsdoelen rond natuur- en soortenbehoud via haar onderzoek in De Zegge en via haar sleutelpositie in de EAZA Ex-situ-Programma's (EEP's) beheerd door KMDA. KMDA-CRC draagt verder bij aan bredere doelstellingen op het vlak van Open Science, wetenschapscommunicatie, kennisdeling, dierenwelzijn, educatie en toerisme. KMDA-CRC's beleidsmatige en maatschappelijke impact is echter groter dan de zichtbaarheid ervan. Externe stakeholders zien nog mogelijkheden voor synergieën tussen KMDA-CRC en beleidsactoren, maar deze blijven momenteel onderbenut, vaak door een gebrek aan capaciteit aan beide kanten.

Wat betreft doelmatigheid behaalt KMDA-CRC met een sinds 2017 stabiele basisfinanciering haar doelstellingen en KPI's, en wist KMDA-CRC in de periode 2022-2025 op jaarbasis structureel meer dan 34% bijkomende externe financiering aan te trekken – wat het hefboomeffect van de basisfinanciering bevestigt. Tegelijk volstaat de huidige financiering niet meer om alle kosten structureel te dekken, mede door inflatie, stijgende personeelskosten (die bedragen jaarlijks ca. 800.000 euro) en kosten van conservatieprojecten (jaarlijks zo'n 200.000 à 300.000 euro). Het operationeel resultaat van KMDA-CRC was negatief in 2022, 2023, 2024 en 2025. Dit tekort wordt nu gefinancierd door KMDA. Er lijkt geen structurele bijdrage van KMDA aan KMDA-CRC te zijn.

De huidige governance in het algemeen en de inbedding van KMDA-CRC binnen KMDA in het bijzonder, bieden zowel unieke mogelijkheden voor het voeren van onderzoek als duidelijke voordelen voor de toepasbaarheid van het onderzoek (zowel in situ als ex situ). De ruimte die KMDA-CRC krijgt om onderzoek te voeren en haar eigen strategie ter zake te bepalen, bleven in de huidige convenantsperiode in belangrijke mate behouden. Tegelijk brengt deze positie spanningen mee rond strategische invloed (zoals de wisselwerking met de Antwerp Zoo Foundation, die door de KMDA onder meer werd opgericht voor de uitvoering van in-situ-soortenbehoudsprojecten) en wetenschapscommunicatie. Dit laatste komt voort uit het feit dat de KMDA-CRC afhankelijk is van de overkoepelende pers- en communicatiedienst voor het delen van haar onderzoeksbevindingen met het bredere publiek. Tot slot heeft KMDA-CRC een Wetenschappelijke Adviesraad (WAR) tot haar beschikking; deze had echter weinig toegevoegde waarde en is de afgelopen jaren inactief.

Conclusies van de evaluatie (ex ante)

In haar nieuwe ontwerp van onderzoeksstrategie 2027-2031 behoudt KMDA-CRC de wetenschappelijke missie uit de huidige onderzoeksstrategie, maar herschrijft de wetenschappelijke visie. De grootste vernieuwing is de toevoeging van een nieuw, zesde, onderzoeksthema "Zoo and Wildlife Health Management". Dit onderzoeksthema richt zich op het bestuderen en ontwikkelen van proactief gezondheidsmanagement op dierenpopulatie-niveau. Ook kiest KMDA-CRC voor een aanpassing van het onderzoeksthema *Wildlife Ecology & Conservation* door te heroriënteren van *conservation* naar *conservation impact assessments*. Voortbouwend op het voortdurende conservatieonderzoek in Brazilië en de DRC wil men methodes en maatstaven ontwikkelen voor het meten van de impact van

natuurbehoudsacties die breder gebruikt kunnen worden dan in de eigen projecten en zodoende een groter bereik hebben.

De sterkere focus op *conservation*, *conservation impact assessments*, *restoration ecology* en *wildlife health management* in het nieuwe ontwerp van onderzoeksstrategie past goed bij de Vlaamse, federale, Europese en internationale beleidsprioriteiten. Educatie krijgt relatief weinig expliciete aandacht in het ontwerp van onderzoeksstrategie, gelet op de Vlaamse beleidsprioriteiten (algemeen en in het kader van wetenschapscommunicatie binnen het Vlaamse beleid wat betreft wetenschap en innovatie). Vanuit personeelsbeleidsperspectief kan de verbreding van de onderzoeksthema's (nog) meer synergie tussen onderzoekers opleveren. Het huidige personeelsbestand van KMDA-CRC beschikt inhoudelijk over sterke expertise en werkt geïntegreerd samen, maar continuïteit en behoud van expertise vereisen dat enkele functies worden omgezet in vaste posities.

Voor het realiseren van de ambities rond externe financiering, datamanagement en subsidieaanvragen is de huidige capaciteit beperkt. Open Science en datamanagement zijn onvoldoende expliciet uitgewerkt in het ontwerp van onderzoeksstrategie 2027-2031. De WAR zou vernieuwd moeten worden met naast nieuwe leden ook nieuwe statuten (waarin een duidelijke mandaat en rolverdeling worden gepresenteerd), die de WAR in de gelegenheid stellen de overkoepelende strategie en o.a. de focus op valorisatie af te stemmen.

Valorisatie is een belangrijk aandachtspunt, mede gezien de beleidsdoelstellingen van de Vlaamse overheid op het vlak van onderzoek, ontwikkeling en innovatie (O&O&I). Zoals de ex-postevaluatie aantoont, draagt KMDA goed bij aan de beleidsdoelstellingen van de Vlaamse overheid op het vlak van O&O&I. KMDA dient dit te continueren. De rapportering van KMDA-CRC naar de subsidiërende overheid (i.e. Departement WEWIS) over de valorisatie die zij realiseert, is echter beperkt en brengt de brede socio-economische waarde van KMDA-CRC nog onvoldoende in beeld. Door de activiteiten van KMDA-CRC structureler te documenteren en hierover ook te communiceren naar de subsidiërende overheid, kan de valorisatie meer expliciet worden gemaakt.

De samenwerking tussen KMDA-CRC en de overkoepelende pers- en communicatiedienst van KMDA dient verder versterkt te worden door duidelijke afspraken te maken over rollen en verantwoordelijkheden. Een gezamenlijke communicatiestrategie, met meetbare doelstellingen voor communicatiefrequentie, doelgroepen en bereik, kan bijdragen aan een grotere zichtbaarheid van KMDA-CRC en aan een optimaler maatschappelijk begrip van de meerwaarde van de Vlaamse financiering voor het onderzoek dat KMDA-CRC verricht.

Het verzoek van KMDA-CRC om de basisfinanciering voor de onderzoeksopdracht (vanuit WEWIS) te verhogen met 27,6%, is inhoudelijk goed onderbouwd. De gevraagde verhoging van de WEWIS-basisfinanciering wordt gerechtvaardigd door inflatie, personeelsdruk, nieuwe structurele onderzoeksthema's en de nood aan langdurige expertiseopbouw. Het expertenpanel onderschrijft zowel de vooropgestelde ambities in het ontwerp van onderzoeksstrategie 2027-2031 van KMDA-CRC als dat verhoogde basisfinanciering nodig is om deze ambities waar te maken.

Aanbevelingen voor KMDA-CRC

1. **Implementeer het nieuwe ontwerp van onderzoeksstrategie 2027-2031.** Het uitbreiden van de focus naar *conservation impact assessments*, plus het toevoegen van het onderzoeksthema *Zoo and Wildlife Health Management* zijn weloverwogen. Voor beide thema's lijkt er ruim voldoende vraag te zijn en de expertise is aanwezig binnen het team om hier structureel op in te zetten.

2. **Continueer de huidige valorisatiestrategie**, maak de resultaten beter zichtbaar en communiceer deze, in eerste instantie naar de Vlaamse overheid. Besteed hierbij aandacht aan (potentiële) aansluiting op de doelstellingen van het Vlaamse O&O&I-systeem en op de Key Performance Areas die hieraan zijn verbonden.
3. **Investeer in betere communicatielijnen naar diertuinbezoekers en het bredere publiek** door expliciete afspraken te maken met de communicatiedienst van KMDA en dit bijvoorbeeld in de vorm van een breed uitgedragen communicatiestrategie. KMDA-CRC zou inhoudelijk voldoende ruimte moeten krijgen om wetenschappelijke resultaten via KMDA's digitale mediakanalen naar buiten te brengen. Daarnaast zouden informatieborden in de diertuin betrokkenheid en (recente) bevindingen van KMDA-CRC beter kunnen presenteren.¹² Dit zou het onderzoek gefinancierd door het Departement WEWIS zichtbaarder maken en de publieke opinie over diertuinen in het algemeen en KMDA in het bijzonder ten goede komen.
4. **Onderzoek de mogelijkheden voor meer structurele samenwerking met organisaties die de administratieve capaciteit en expertise hebben voor het indienen van aanvragen voor Europese (onderzoeks)middelen bij grote programma's** als LIFE en European Innovation Partnerships. KMDA-CRC heeft voldoende inhoudelijke expertise om meerwaarde te bieden aan (onderzoeks)instellingen, maar kan maar beperkt administratieve ondersteuning bieden aan de onderzoekers.
5. **Onderzoek verdere samenwerkingsmogelijkheden met (Vlaamse) beleidsactoren.** Met name projecten binnen De Zegge en KMDA-CRC's werk binnen de BioBank en DISCCo hebben een grote potentiële waarde voor biodiversiteits- en natuurconservatievraagstukken. Kijk samen met het Departement WEWIS naar samenwerking met het Departement Omgeving hieromtrent. Onderzoek verdere samenwerking met het Departement Kanselarij en Buitenlandse Zaken (DKBUZA) i.v.m. Science Diplomacy en wat betreft de samenwerking met de DRC.
6. **Onderzoek de mogelijkheid voor het leveren van forensische diensten voor de douane of andere autoriteiten.** Zo stelt het expertenpanel dat KMDA-CRC haar expertise kan valoriseren door soorten en monsters te identificeren die de regelgeving van handel in dierlijke goederen schenden.
7. Geef in de nieuwe strategie **meer expliciete aandacht aan educatie** (e.g. trainingen, capaciteitsopbouw en de verkenning van een nieuwe 'ZOO Academy'). Educatie is momenteel een kracht van KMDA-CRC die, mede gegeven de prioriteit die hieraan wordt gegeven in de WEWIS-toekomstvisie voor KMDA-CRC en Vlaamse beleidskaders, blijvende, grote toewijding moet krijgen.
8. **Vernieuw de werking van de WAR.** Op dit moment is de activiteit en waarde van de WAR nihil vanwege onvrede over de werking in het recente verleden. Mits goed opgezet kan een WAR echter van grote waarde zijn. Zo stipt het expertenpanel aan dat een WAR naast het frequent aanbieden van advies bij strategische richtingen ook gewicht kan bieden bij het presenteren van strategische overwegingen aan het KMDA-management en de Vlaamse overheid. Stel een nieuwe taakstelling en statuut op voor de WAR en benoem nieuwe leden.
9. **Ontwikkel een datamanagementplan** zodat data van elke publicatie op een gestandaardiseerde manier toegankelijk worden gemaakt, aanvullend op de rapportage via de Open Science-rapportering aan de Vlaamse overheid en aansluitend bij Vlaamse en internationale beleidsontwikkelingen op dit vlak (FAIR-data, Vlaams Beleidsplan Open

¹² Het expertenpanel geeft aan dat een eenvoudig bord met de tekst "This enclosure design was created based on KMDA-CRC insights" al zou helpen.

Science, onderzoeken van de mogelijkheid voor een Vlaamse “biodiversity data repository”).

10. **Bied meer faciliteiten aan om contact tussen (junior) onderzoekers** te bevorderen Een kracht van KMDA-CRC zijn de vele kruisverbanden die er tussen haar onderzoekers in haar brede onderzoeksthematiek bestaan. Junior onderzoekers lijken echter minder op de hoogte te zijn van elkaars onderzoek, mede omdat zij vaak minder gelegenheid hebben om in dezelfde ruimte te werken. Het is raadzaam zulke synergieën beter te faciliteren.

Aanbevelingen voor de Vlaamse overheid

1. **Steun het ontwerp van onderzoeksstrategie 2027-2031** die de onderzoeksactiviteiten van KMDA-CRC uitbreidt naar *Impact Conservation Assessment* en *Zoo and Wildlife Health Management*. Zoals ook in de aanbevelingen voor KMDA-CRC geformuleerd is, lijken er voor beide thema's voldoende economische en wetenschappelijke kansen te zijn en de expertise is aanwezig binnen het team van KMDA-CRC om hier structureel op in te zetten.
2. **Steun de door KMDA-CRC gevraagde verhoging van de basisfinanciering om de nieuwe strategie mogelijk te maken.** De evaluatie leert dat KMDA-CRC haar wetenschappelijke missie doeltreffend heeft uitgevoerd, met een duidelijke relevantie voor het onderzoeks- en beleidsdomein en een duidelijke *return on investment*. KMDA-CRC heeft een weloverwogen en ambitieuze nieuwe ontwerp van onderzoeksstrategie ontwikkeld, waarin zij goede kansen voor uitbreiding van onderzoeksthema's herkent die een verhoging van financiering vereisen en rechtvaardigen.

Aanbevelingen voor de Vlaamse overheid en KMDA-CRC

1. **Herzie de rapportagevereisten van KMDA-CRC.** De zichtbaarheid van de verschillende concrete valorisatiebijdragen van KMDA-CRC, zoals onderwijsactiviteiten, conferenties en workshops, wetenschappelijk advies en samenwerkingen met beleidsmakers, kan vergroot worden door de rapportering daarvan te integreren in de jaarverslaggeving.
2. **Verken met elkaar hoe KMDA-CRC haar impact ten aanzien van het beleid kan vergroten.** Momenteel geven externe stakeholders aan dat er kansen onderbenut blijven betreffende het beleidsmatig vertalen van inzichten van onderzoek binnen De Zegge en onderzoeksinfrastructuren (e.g. BioBank en DiSSCo). Het Departement WEWIS is in de positie om waardevolle ondersteuning te bieden bij het koppelen van KMDA-onderzoek aan relevante beleidsactoren, wat uiteindelijk beleidsvalorisatie zou kunnen bespoedigen en ten goede komt.

www.technopolis-group.com